

УДК 821.161.2

DOI: 10.32342/2523-4463-2020-2-20-22

Т.В. МЕЛКУМОВА,

кандидат філологічних наук,

*учитель вищої категорії Криворізької спеціалізованої загальноосвітньої
школи I–III ступенів № 20 з поглибленим вивченням німецької мови
Криворізької міської ради Дніпропетровської області*

В.М. ЗІНЧЕНКО,

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін*

*Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського (м. Кривий Ріг)*

СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ ПРЕДИКАТИВНИХ ПРИСЛІВНИКІВ У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

У статті аналізуються семантичні групи предикативних прислівників у художніх творах О. Довженка. Кількісний аналіз використання предикативних прислівників у творах О. Довженка виявив значну кількість слів на означення стану з модальним відтінком, прислівників на позначення фізичного, психічного, інтелектуального й емоційного стану людини та помірне вживання предикативних прислівників на позначення стану середовища, яке оточує персонажів. З-поміж предикативних прислівників на позначення стану з модальним відтінком присутні предикативні прислівники, що відображають зорові відчуття персонажів, передають емоційну оцінку змісту інформації (переважно це важкі настрої), служать для встановлення оптимального мовного контакту оратора зі слухачем, виражають звертання до співрозмовника з помітною імперативністю, указують на обов'язковість / необов'язковість певних дій, на можливість виконання певних дій, на часове обмеження терміну виконання певної дії. До предикативних прислівників на позначення фізичного, психічного, інтелектуального, емоційного стану людини і взагалі істоти належать такі, що виражають негативні емоції персонажів (сум, важкість на душі, досаду, прикрість тощо), характеризують фізичний стан персонажів, позначають позитивні психічні й емоційні стани осіб. До семантичної групи предикативних прислівників на позначення стану середовища, яке оточує персонажів творів, належать ті, що активізують слухові та зорові відчуття читачів, відображають відчуття неістот, позначають позитивні явища в середовищі, яке оточує персонажів творів. Дослідження є перспективним у напрямі з'ясування прагматичної функції предикативних прислівників у художніх творах О. Довженка задля збагачення відомостей про творчу майстерність видатного митця.

Ключові слова: прислівник, предикативний прислівник, фізичний і психічний стан, емоційна оцінка.

В статье анализируются семантические группы предикативных наречий в художественных произведениях А. Довженко. Количественный анализ использования предикативных наречий в произведениях А. Довженко обнаружил значительное использование слов для обозначения состояния с модальным оттенком, слов для обозначения физического, психического, интеллектуального и эмоционального состояния человека и умеренное употребление слов для обозначения состояния среды, окружающей персонажей. В группе предикативных наречий с модальным оттенком присутствуют наречия, отражающие зрительные ощущения персонажей, передающие эмоциональную оценку содержания информации (в основном это тяжелые настроения), служащие для установления оп-

тимального речевого контакту говорячого со слухателем, виражаючі звернення до співрозмовника з помітною імперативністю, вказуючі на обов'язковість / необов'язковість певних дій, можливість виконання певних дій, на тимчасове обмеження терміну виконання певної дії. До предикативних наречій для позначення фізичного, психічного, інтелектуального, емоційного стану людини і взагалі істоти належать наречія, виражаючі негативні емоції персонажів (смуток, біль, самотність, розчарування тощо), характеризуючі фізичне і емоційне становище персонажів. До семантичної групи предикативних наречій для позначення стану середовища належать предикативні наречія, які активізують слухові і зорові відчуття читачів, відображають відчуття неодушевлених предметів, позначають позитивні явища в оточуючому середовищі. Дослідження є перспективним в напрямку вивчення прагматичної функції предикативних наречій в художніх творах А. Довженка для поглиблення знань про творчий майстерство видатного українського митця.

Ключові слова: наречіє, предикативне наречіє, фізичне і психічне становище, емоційна оцінка.

В «Енциклопедії української мови» предикативні прислівники (безособово-предикативні прислівники) визначено як «незмінні слова, які означають стан і вживаються у функції співвідносного з присудком головного члена односкладного речення» [1, с. 482, 723]. В. Горпинич характеризує слова категорії стану як клас невідмінюваних слів з категоріальним значенням непроцесуального стану у функції головного члена (присудка) односкладних безособових речень; пропонує поділ станівника за значенням на такі лексико-семантичні групи: 1) слова на позначення фізичного, психічного, інтелектуального, емоційного стану людини й взагалі істоти: *безпечно, боязко, важко, видно, досадно, заздро, зрозуміло, небезпечно, охота, прикро, радісно, темно, тривожно, тяжко, страх, страшно, сумно, холодно, чутно*; 2) слова на позначення стану середовища, яке оточує людину: *гарно, глухо, душно, красно, пусто, сумно, сухо, темно, тепло, тихо, тісно*; 3) слова на позначення стану природи: *душно, сухо, тепло, тихо*; 4) слова на позначення стану з модальним відтінком: *варто, доволі, жаль, заздро, можна, неможливо, необхідно, пора, сором, треба, шкода* [2, с. 236–242]. Завдяки своєрідним морфологічним категоріям прислівники привертають увагу науковців усього світу. Предметом розвідки є класифікація прислівників [3; 4], контактування прислівників і дієслів у реченні [5], вивчення прислівників при опануванні різних мов [6], відтінки значень прислівників-синонімів [7].

Ідіостилі різних митців завжди цікавлять широке коло лінгвістів і мистецтвознавців [8, с. 175; 9]. Мову творчої спадщини О. Довженка аналізували авторитетні науковці: І. Білодід [10], О. Гончар [11], С. Привалова [12], І. Семенчук [13] й ін. Актуальність нашої роботи зумовлена її спрямованістю на вивчення семантичного аспекту предикативних прислівників у літературній спадщині О. Довженка, творчий доробок якого шанований у світовій культурі.

Мета розвідки – проаналізувати семантичні групи предикативних прислівників у художніх творах О. Довженка. Об'єктом дослідження є предикативні прислівники в художніх творах О. Довженка. Предметом дослідження є семантичний аспект функціонування предикативних прислівників у художніх творах О. Довженка. Джерелом фактичного матеріалу є художні твори О. Довженка, зокрема автобіографічна повість «Зачарована Десна», кіноповісті «Повість полум'яних літ» і «Україна в огні».

У текстах О. Довженка наявні предикативні прислівники на позначення фізичного, психічного, інтелектуального, емоційного стану людини й взагалі істоти. Помітною є велика кількість випадків використання прислівника *страшно* (*не страшно*): «До самого ранку горів у нас вогонь на курені над Десною. Мені було *страшно* і чомусь *жалко* лева» [14, с. 453]; «Крик, і плач, і височенний зойк поранених коней. *Страшно* Олесі» [14, с. 146]; «Та що ви, мамо? Я йду. Як серце б'ється! Ой рятуйте! *Страшно* мені, мамо!» [14, с. 297]; «Мені *страшно*. Це така давнина... Що це було, ти зрозумів? Що це?» [14, с. 302]. Експресії в наведених фрагментах автор досягає багато в чому завдяки повторам предикативних прислівників: «Уляна відчувала на собі погляди ворогів, їй було *страшно*, як буває *страшно* в першому бою молодому недосвідченому воїну, коли з флангу починають поливати його безперестанним нищівним вогнем» [14, с. 252]. Прагматична стверджувальна настанова межує із заперечною, що посилює емоційність мовлення: «*Брешеш! Сашечко,*

останься дома, – благає мене мати. – Там так страшно в кущах! – Не страшно, мамо» [14, с. 445]; *«Вішай, катюга. Тепер уже не страшно. Все одно не вийдеш живим»* [14, с. 213]. *«Та страшно мені, коли подумаю, де ж погниють кості обдурених Гітлером бідних селянок наших? У яких Африках, в яких Скандинавіях? У яких пісках та в чіих морях?»* [14, с. 183]; *«...не страшно мені смерті. Чуєш?»* [14, с. 573]. – риторичні фігури, парцеляція потужно увиразнюють тексти.

Кількісно представлені предикативні прислівники для вираження негативних емоцій – суму, важкості на душі, досади, прикрості тощо, наприклад: *«Знаю і я його лайку. Наслухавсь доволі. Так чомусь сумно і недобре мені. – Сумно й мені. Колись я бігав понад хмарами, – Тягнибіда розігнув шию і подививсь за Десну. – Тисячі літ, ще до возів і оранок, на моїй спині їздили пророки. Були в мене тоді ще крила. А пращур мій був кінський цар чи бог, колись казали мати»* [14, с. 457]; *«...мати з дочкою зустрічаються в хатині. Невесело й сумно»* [14, с. 296]; *«Залишилися удвох, і я неначе, правду тобі скажу, і з тобою, й ні. Половина з тобою, щаслива, – половини нема. Пішла з ними й не може повернутись до тебе. – І мені так. – Мені так сумно. – І мені»* [14, с. 299]; *«Це я, ваш Пірат, впізнаєте? – гавкав він крізь сльози. – О, який я щасливий! Як тяжко було мені без вас!.. Повірите, трохи не здох від смутку, трохи не сказався, їй-богу»* [14, с. 455]. Предикативні прислівники виконують синтаксичну функцію головного члена односкладного безособового речення. У функції додатків у формі давального відмінка при предикативних прислівниках часто бувають іменники: *«Сумно і сумно людині, коли висихає і спіне уява, коли, обертаючись до найдорожчих джерел дитинства та юнацтва, нічого не бачить вона дорогого, небуденного, ніщо не гріє її, не будить радості ані людського суму»* [14, с. 460].

Емоційно близьким до вищенаведених є предикативний прислівник **темно** у випадках позначення важких відчуттів на душі в персонажа: *«Убий нас обох чи пожалій, коли ти герой. Де ти, Павле? Чого мені так темно? Що це мені? Де я? Павле!!!»* [14, с. 645]; *«Мені не стало темно в голові»* [14, с. 432]. Предикативні прислівники здатні сполучатися за допомогою прилягання з допоміжним дієсловом *стати* у функції залежного компонента – іменної частини складеного головного члена.

У творах О. Довженка живляються предикативні прислівники, що характеризують фізичний стан персонажів: *«Так-так. Важко, кажете. – Не важко, – літаємо з важкими бомбами»* [14, с. 296]; *«Добре, вижену. Киш!.. – сказала Орлючиха й махнула рукою на пожарище. – Вже нема. І вже тобі тепло, правда ж?»* [14, с. 263]; *«Вам важко?»* [14, с. 321]; *«Я не читаю. Сам бачу, що одної ноги нема. Болить? – Уночі. Прокинувся, лап! – пуста, а-ай! – Ой горенько!»* [14, с. 295]. В аналізованих творах О. Довженка виявлено один випадок функціонування означального займенника у функції додатка у формі давального відмінка при предикативному прислівнику: *«Штрафна чи не штрафна рота? Всім однаково важко. Всі повинні колись привести до торжества»* [14, с. 245]. Як видно з вищенаведених фрагментів, предикативні прислівники позначають переважно важкий фізичний стан персонажів; здатні сполучатися за допомогою прилягання зі зв'язкою *бути* у функції іменної частини складеного головного члена: *«Вони лежали на печі, Демид і Тетяна Орлюки, і хоч були вони в чоботях і кожухах, їм було холодно»* [14, с. 262]; *«Важко вам було?»* [14, с. 307].

Подекуди наявні предикативні прислівники для позначення позитивних психічних і емоційних станів осіб: *«Я гойдаюсь на мокрій лозі, і кашляю гучно, й регочу, щасливий: я чую весну. І так мені гарно»* [14, с. 439]; *«А ноги якіі! А шия! А хода яка! Ви бачили, як він увійшов? Стрункий, як бог. Камфору!.. Так... Прекрасно. Ах, який юнак! Ви погляньте, які м'язи. Як він увійшов!»* [14, с. 274]. Експресивна функція висловлювання посилюється питальними й окличними конструкціями, вигуками, повторами, порівняннями. Слова категорії стану здатні мати при собі у функції залежних компонентів додатки, переважно у формі давального відмінка. Найчастіше у функції додатків виступають особові займенники: *«А чого ти плачеш? – Ні, я не плачу. Так мені гарно»* [14, с. 581].

О. Довженко часто використовує предикативні прислівники на позначення стану середовища, яке оточує персонажів. Автор апелює до різних відчуттів читачів, зокрема до слухових: *«Чисте полуденне небо, і тихо-тихо, немовби все заснуло»* [14, с. 423]; *«Світало. Тихо. Аж ось промчалися по мертвій вулиці два вершники туди й назад»* [14, с. 189]; *«Вона*

оглянулась. Нікого. **Тихо**. Ясна ніч. Навколо бур'яни і печища убогі» [14, с. 199]; «**Тихо** в полі. Принишкли гармати. Загасли жертвовники на пагорку, іржаві танки зяяли чорно-рудими пробоїнами» [14, с. 331]. Інколи предикативний прислівник **тихо** може мати імперативний відтінок: «**Тихо**. Пасімося мовчки. Ось його хлопець зоріє, – сказав Мурай, помітивши мене під копицею» [14, с. 457]. У такому разі спостерігаємо помірний прояв волюнтаривної прагматичної функції мовлення.

Зорові відчуття читачів активізуються при використанні у творах предикативних прислівників: «Там було **темно** навіть удень, і ми боялись гадюки» [14, с. 420]; «Коли у хаті стало **темно**, вона зважилась перша» [14, с. 151]. Подібні описи маніфестують передовсім власне репрезентативну прагматичну функцію, що може увиразнюватися запереченням констатації: «В непозбутньому горі плакала жінка під хатою. Було **темно** й не **темно**» [14, с. 243].

Інколи О. Довженко, персоніфікуючи навколишній світ, уживає предикативний прислівник на позначення відчуттів неістот: «Там уже я і збирав війська, аж землі **важко**, і вибивав ворота у чужі города, і орав поле сизими орлами, і засівав поле дрібним жемчужом, і мостив мости все тесовії, і постилав килими все шовковії, і сватав паняночку з-за Дунаєчку, з-за Дунаєчку королеву дочку» [14, с. 458]. Виразною є посилювальна функція: речення наповнене відчуттями; автор досягає цього завдяки використанню повторів, інверсії, стилізації під фольклорні твори, постійних епітетів та ін.

Трапляються предикативні прислівники для позначення позитивних явищ у середовищі, яке оточує персонажів творів: «До чого ж **гарно** і **весело** було в нашому городі!» [14, с. 420]; «Я вертаюсь з Дунаю до хати, оглядаюсь: аж і мати співає, гойдаючи колиску, і в неї зовсім не хатня мрія, щось зовсім не буденне, ніби сама вона теж лине десь у просторах свого серця, і дівки за вікном на морозі під зоряним небом. Ой як **гарно**!» [14, с. 458] – експозитивна функція останнього фрагмента вдало контамінує з емоційною завдяки окличному односкладному безособовому реченню.

У творах О. Довженка наявні предикативні прислівники, які є відображенням зорових відчуттів персонажів, як-от: «Раптом замигтів, запалахкотів огнями весь правий берег від Києва до Вишгорода й Межигір'я, й стало **видно** гори за Дніпром, і Дніпро, й піски Лівобережжя» [14, с. 269]; «А на другому кутку села під горою, звідки так далеко **видно** Задніпров'я, мати з дочкою зустрічаються в хатині» [14, с. 296]; «Мати жалілася на тісноту, ну, нам, малим, простору й краси вистачало, а ще коли глянуть у віконце, так **видно** й соняшник, і груші, й небо» [14, с. 426]. Предикативний прислівник **видно** може вказувати на напрям руху: «Вороги тікали, одстрілюючись, куди **видно**» [14, с. 189]; на підставу для висновку: «Деякі з них, як **видно** з погонів, перевдягнуті були в військовій кофтинки, що надавало їм, однак, не войовничого, а, навпаки, якогось ніби жіночого вигляду, їх виразні лагідні очі світилися розумом і цікавістю, а свіжовиголені щоки грали таким благодушним рум'янцем, що Орлюк, якому притаманна була, як уже згадувалось, прямолінійність і запальність навіть у нормальному стані, раптом знавіснів» [14, с. 259]; може вживатися із заперечною метою: «Її вже не було **видно**» [14, с. 614]; «Він дививсь тільки вниз і мав такі насуплені брови, що з-під них, якщо й були в нього очі, нічого, крім землі під ногами, не було йому **видно**» [14, с. 438]. Майстерність автора дозволяє читачам перебувати наживо на місці подій.

Предикативні прислівники передають емоційну оцінку змісту інформації; переважно це важкі настрої, викликані невдачами, горем; сум, печаль, скорбота, жалощі: «**Жаль**, хм... До чого народ зіпсовано! Все доносять. Клевещуть один на одного» [14, с. 172]; «Страшну правду, що давно вже не давала їм покою, було сказано. **Шкода**, що її сказав італійський офіцер, якого всі вони ненавиділи, як і всю його частину, за погану війну з партизанами» [14, с. 2038]; «Це був час героїв і мучеників нашого народу. **Шкода** мені, що ви не стали ні тим, ні другим. Все життя ви проходили навшипиньки, – сказала Уляна і пішла до дітей» [14, с. 309]; «Ах, яких ми мали некрасивих коней! Згадаю, і досі **жаль** і **сором**, хоч і пройшло вже півстоліття. Трудно жилось їм у нас» [14, с. 456]; «**Дарма**, що я загину...» [14, с. 573]. Предикативні прислівники здатні мати при собі у функції залежних компонентів додатки у формі родового та знахідного відмінків, найчастіше це іменники та субстантивовані прикметники: «Орлюк оглянув своїх гостей, руїни навколо й величну далечінь Задніпров'я. – Так! Мені дуже **жаль**! **Жаль** мені вбитих, замордованих, **жаль** кожній вдови, сироти,

жаль кожному хатину, кожному потолочену ниву, кожне зруйноване місто» [14, с. 298]; «*Ви зіпсовані критицизмом. Много політики. Не треба політики»* [14, с. 164]; «*Не треба мені твого жалю»* [14, с. 180]; «*Щастя померти в бою. Яке щастя? Не треба мені такого щастя!*» [14, с. 266]; «*Не треба мені даху. Я хочу спати з тобою просто неба й бачити зорі»* [14, с. 301]. О. Довженко досягає таких сильних експресивних і стверджувальних прагматичних настанов мовлення саме завдяки використанню предикативних прислівників. Також спостерігаємо контамінацію зі стилістичними фігурами.

З-поміж предикативних прислівників з модальним відтінком у творах О. Довженка виявлено слова, що служать для встановлення оптимального контакту мовця зі слухачем: «*Багато залежатиме від успіху вашої розвідки. Зрозуміло?»* [14, с. 264]; «*Але жодного пострілу, жодного вигуку. Цілковита, так би мовити, хімічна тиша. Зрозуміло?»* [14, с. 264]; «*Я тверезий. Я такий тверезий, товаришу командуючий, – казав Роман генералові, що мене вже нічим не напоїш... Нема жалю! Був, і нема. Отак от. Зрозуміло? І от я думаю – чому? Що я за людина?»* [14, с. 292]; «*Виходить, ви стріляний, тобто караний, тобто винуватий, зрозуміло?»* [14, с. 304]. Апелятивність наведених текстів реалізується на тлі певної прагматичної функції, переважно репрезентативної.

Використання предикативних прислівників може поєднуватися з імперативністю висловлювання: «*Тихо, не хрипи! Тихо!.. – Тихо! Чуєш?»* (повтори, риторичні фігури), «*Вони давили один одного і притискали груди і голови до дроту, і колючий дріт вгрузав у їхні чола, і кров стікала з них, і ненависть, і пристрасть. – Тихо, тихо...*» [14, с. 181] (ампліфікація, повтори); «*Стій! – Ай! – Тихо! – Не лякай! – Куди йдете?»* [14, с. 190] (вигук; речення, різні за метою висловлювання й емоційним забарвленням); «*Та зразу й не бачу, що вони мертві, і кажу це їм, нещасним: «Тихо, синочки, не хитайте човна...» – Антоніна схлинула й підійшла до Уляни»* [14, с. 282] (епітет, імперативна функція предикативного прислівника); «*Смерть фашистським окупантам! – Тихо! Хто там горлає? Відходимо тихо... – долинув від дороги голос командира»* [14, с. 243] (розмовна лексика). «*Я часто й спав у насінні: в житі, в просі, в ячмені й горосі на печі. Я любив, як насіння пахне. Я вирис у насінні. І мати мене народила в насінні – в жнива під копною. – Доволі. – Але це дуже важливо. Я зараз поясю...*» [14, с. 242] – лаконічність імперативу в останньому фрагменті помітна на тлі художніх засобів розширення синтаксичної структури (повтори, ампліфікація).

З модальними відтінками в аналізованих творах О. Довженка вживаються предикативні прислівники, що вказують на обов'язковість/необов'язковість певних дій, як от: «*Нехай, – кажу, – щось вийде. В моєму ділі треба, щоб вийшло. Благаю!»* [14, с. 454] – фрагмент характеризується спонуканням, благанням, емоційністю завдяки окличності й повторам. «*А натура в нього старовинна, геройська, хіба йому таких треба, як ми?»* [14, с. 457] – речення увіражене епітетами, риторичним питанням, порівнянням. «*В районному місті, серед метушні й зловісної розгубленості, вбігають до голови Н. Лиманчука дві красиві дівчини. – Що вам треба? – Скажіть!.. – хвилювались вони, ледве дихаючи. – Що сказати? Що вам треба, що? – Скажіть нам...*» [14, с. 167] – апелятивна й емоційна прагматичні настанови посилюються завдяки взаємодії художніх засобів, зокрема спрацьовує контрастність епітетів (*зловісна розгубленість – красиві дівчини*).

Предикативні прислівники вказують на можливість виконання певних дій: «*Короста з них [копей] аж сипалася скрізь, і вже вони чухались, об що тільки можна»* [14, с. 456]; «*Я не сказав – годі взагалі. Але там, де вже можна, – годі»* [14, с. 317]; на часові обмеження терміну виконання певної дії: «*Мені було не до начальства. Рятуватись треба, поки не пізно»* [14, с. 429]. Стверджувальну прагматичність можна зафіксувати навіть у питальних реченнях: «*Слухай, – сказала Олеся, – переночуй зі мною. Вже наступає ніч... коли ще можна, чуєш?..»* [14, с. 579].

Кількісний аналіз використання предикативних прислівників у творах О. Довженка виявив значне використання предикативних прислівників з модальним відтінком, прислівників на позначення фізичного, психічного, інтелектуального й емоційного стану людини та помірне вживання прислівників на позначення стану середовища, яке оточує персонажів. У творах О. Довженка виявлено предикативні прислівники різних семантичних груп. У групі предикативних прислівників з модальним відтінком присутні такі, що відображають зорові відчуття персонажів (*не видно*); що передають емоційну оцінку змісту інформації, переважно це важкі настрої (*дарма, жаль, жалько, не шкода*); що служать для встановлення оп-

тимального мовного контакту оратора зі слухачем (*зрозуміло*); що виражають звертання до співрозмовника з помітною імперативністю (*доволі, тихо*); що вказують на обов'язковість / необов'язковість певних дій (*(не) треба*); що вказують на можливість виконання певних дій (*можна*); що вказують на часове обмеження терміну виконання певної дії: (*(не) пізно*).

До предикативних прислівників на позначення фізичного, психічного, інтелектуального, емоційного стану людини і взагалі істоти належать прислівники, що виражають негативні емоції персонажів, зокрема сум, важкість на душі, досаду, прикрість тощо (*важко, досадно, жалко, невесело, недобре, ніяково, прикро, сумно, соромно, страшно, сумно, темно, тяжко*); що характеризують фізичний стан персонажів (*(не) важко, пусто, тепло, холодно*); що позначають позитивні психічні й емоційні стани осіб (*гарно, прекрасно*). До семантичної групи предикативних прислівників на позначення стану середовища, яке оточує персонажів творів, належать прислівники, що активізують слухові та зорові відчуття читачів (*тихо, темно*); що відображають відчуття неістот (*важко землі*); що позначають позитивні явища в середовищі, яке оточує персонажів творів (*весело, гарно*). Предикативні прислівники посилюють репрезентативну, експресивну, стверджувальну й інші комунікативно-прагматичні настанови речень, цьому часто сприяє взаємодія художніх засобів, довершено використаних письменником. Глибше дослідження прагматичних функцій предикативних прислівників у художніх творах О. Довженка є перспективним задля збагачення відомостей про творчу майстерність видатного митця.

Список використаної літератури

1. Українська мова: Енциклопедія / за ред. В.М. Русанівського. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – 752 с.
2. Горпинич В.О. Українська морфологія: навч. посібник / В.О. Горпинич. – Дніпропетровськ: ДДУ, 2000. – 364 с.
3. Guz W. Non-ly adverbs in preverbal position: the case of fast / Wojciech Guz // English Language & Linguistics. – 2014. – Vol. 18. – Issue 1. – P. 133–156.
4. Пянківська І. Слова категорії стану в структурі речень німецької й української мов: автореф. дис ... канд. філол. наук / І.В. Пянківська. – К., 2009. – 20 с.
5. Biondo N. Attachment and Concord of Temporal Adverbs: Evidence From Eye Movements [Електронний ресурс] / N. Biondo, F. Vespignani, B. Dillon. – 2019 // Frontiers in Psychology. Language Sciences. – Режим доступу: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.00983/full/> (останнє звернення 01.08.2020).
6. Sagarra N. From seeing adverbs to seeing verbal morphology / N. Sagarra, N.C. Ellis // Studies in Second Language Acquisition. – 2013. – Vol. 35. – Issue. 2. – Special issue: Eye-Movement Recordings in Second Language Research. – P. 261–290.
7. Hoffner C. Children's understanding of adverbs denoting degree of likelihood / C. Hoffner, J. Cantor, D.M. Badzinski // Journal of Child Language. – 1990. – Vol. 17. – Issue 1. – P. 217–231.
8. Плясун О.М. Літературознавчі дослідження про О. Довженка: погляд лінгвіста / О.М. Плясун // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія та практика. – 2014. – Вип. XXVIII. – С. 175–182.
9. Турчак О.М. Епітет як творчий елемент ідіостилю Григора Тютюнника / О.М. Турчак // Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки. – 2020. – № 1 (19). – С. 319–326.
10. Білодід І.К. Мова творів Олександра Довженка / І.К. Білодід. – К.: Видавництво АН УРСР, 1959. – 95 с.
11. Гончар О.Т. Довженків світ [Електронний ресурс] / О.Т. Гончар. – Режим доступу: http://ukrlit.org/honchar_oles_terentiiiovych/dovzhenkiv_svit/2/ (останнє звернення 01.08.2020).
12. Привалова С.П. Вивчення мови кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна» на уроці української літератури в 11 класі / С.П. Привалова // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 3. – С. 21–24.
13. Семенчук І.Р. Син зачарованої Десни. Щоденник Олександра Довженка / І.Р. Семенчук. – К.: Бібліотека українця, 1997. – 141 с.
14. Довженко О. Кіноповісті. Оповідання / О. Довженко. – К.: Наукова думка, 1986. – 710 с.

SEMANTIC GROUPS OF PREDICATIVE ADVERBS IN THE WORKS OF ALEXANDER DOVZHENKO

Tetiana V. Melkumova, Kryvyi Rih specialized secondary school of I-III grades № 20 with in-depth study of the German language of the Kryvyi Rih city council of Dnipropetrovsk region (Ukraine)

E-mail: melkumovetetiana@gmail.com

Viktoriia M. Zinchenko, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade (Ukraine)

E-mail: zinchenko@donnuet.edu.ua

DOI: 10.32342/2523-4463-2020-2-20-22

Key words: *adverb, predicative adverb, physical and mental state, emotional evaluation.*

The article analyzes the semantic groups of predicative adverbs in the works of O. Dovzhenko. Due to the peculiar morphological categories, adverbs attract the attention of scientists around the world. The subject of intelligence is the classification of adverbs, contacting adverbs and verbs in a sentence, studying adverbs when mastering different languages and even understanding the shades of meanings of adverbs-synonyms.

The idiosyncrasies of different artists are always of interest to a wide range of linguists and art critics. The language of O. Dovzhenko's creative heritage has been analyzed by authoritative scientists. The relevance of our work is due to its focus on the study of the semantic aspect of predicative adverbs in the literary heritage of O. Dovzhenko, whose creative work is respected in world culture.

The purpose of the research is to analyze the semantic groups of predicative adverbs in Dovzhenko's works of art. The object of research is predicative adverbs in the works of O. Dovzhenko. The subject of research is the semantic aspect of the functioning of predicative adverbs in the works of O. Dovzhenko. Quantitative analysis of the use of predicative adverbs in Dovzhenko's works has revealed a significant use of words to describe the state with a modal tone, words to denote the physical, mental, intellectual and emotional state of man and moderate use of words to denote the environment surrounding the characters. Predicative adverbs of different semantic groups are found in Dovzhenko's works. In the group of words to define the state with a modal tinge there are predicative adverbs that reflect the visual sensations of the characters, convey emotional assessment to the content of transmitted information (mostly difficult moods), serve to establish optimal verbal contact with the listener, express the appeal to the interlocutor, indicate the obligation/non-obligation of certain actions, the possibility of performing certain actions, the time limit on the duration of certain actions. The group of words to denote the physical, mental, intellectual, emotional state of man and creatures in general include predicative adverbs that express negative emotions of characters (sadness, heaviness, annoyance, etc.), characterize the physical condition of characters, denote positive mental and emotional states of persons. The semantic group of predicative adverbs to denote the state of the environment surrounding the characters of the work includes predicative adverbs that activate the auditory and visual sensations of readers, reflect feelings of non-beings, denote positive phenomena in the environment surrounding the characters. The research is promising in the direction of elucidating the pragmatic function of predicative adverbs in the works of O. Dovzhenko in order to enrich information about the creative skills of the outstanding artist.

References

1. Rusanivskij, V.M. (ed.) *Entsyklopediia "Ukrains'ka mova"* [Encyclopedia "Ukrainian language"]. Kyiv, Ukrains'ka entsyklopediia Publ., 2000, 752 p.
2. Horpynych, V.O. *Ukrains'ka morfolohiia* [Ukrainian morphology]. Dnipropetrovs'k, DDU Publ., 2000, 364 p.
3. Guz, W. Non-ly adverbs in preverbal position: the case of fast. *English Language & Linguistics*, 2014, volume 18, pp. 133-156.
4. Piankovska, I. *Slova katehorii stanu v strukturi rechen' nimets'koi j ukrains'koi mov.* Avtoref. diss. kand. filol. nauk [State category words in the sentence structure of German and Ukrainian languages. Extended abstract of cand. philol. sci. diss.]. Kyiv, 2009, 20 p.
5. Biondo, N., Vespignani, F., Dillon, B. Attachment and Concord of Temporal Adverbs: Evidence From Eye Movements. *Frontiers in Psychology. Language Sciences*, 2019. Available at: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.00983/full/> (Accessed 01 August 2020).
6. Sagarra, N., Ellis, N. From seeing adverbs to seeing verbal morphology. *Studies in Second Language Acquisition*, 2013, volume 35, issue. 2. Special issue: Eye-Movement Recordings in Second Language Research, pp. 261-290.

7. Hoffner, C., Cantor, J., Badzinski, D. Children's understanding of adverbs denoting degree of likelihood. *Journal of Child Language*, 1990, volume 17, issue 1, pp. 217-231.
8. Pliasun, O.M. *Literaturoznavchi doslidzhennia pro O. Dovzhenka. Pohliad linhvista* [Literary research on O. Dovzhenko: the view of a linguist] *Aktual'ni problemy ukrains'koi linhvistyky. Teoriia ta praktyka* [Actual problems of Ukrainian Linguistics. Theory and Practice], 2014, volume 28, pp. 175-182.
9. Turchak, O.M. *Epitet iak tvorchyj element idiosyliu Hryhora Tiutiunnya* [Epitet as a creative element of Hrygir Tiutiunnik's idiosyle]. *Visnyk universytetu imeni Al'freda Nobelia. Seriya: Filologichni nauky* [Bulletin of Alfred Nobel University. Series: Phjology], 2010, no. 1 (19), pp. 319-326.
10. Bilodid, I.K. *Mova tvoriv Oleksandra Dovzhenka* [The language of Alexander Dovzhenko's works]. Kyiv, Vydavnytstvo AN URSR Publ., 1959, 95 p.
11. Honchar, O.T. *Dovzhenkiv svit* [Dovzhenko's world]. Available at: http://ukrlit.org/honchar_oles_terentiiovych/dovzhenkiv_svit/2/ (Accessed 01 August 2020).
12. Pryvalova, S.P. *Vyvchennia movy kinopovisti O. Dovzhenka "Zacharovana Desna" na urotsi ukrains'koi literatury v 11 klasi* [Learning the language of O. Dovzhenko's film story "The Enchanted Desna" in the lesson of Ukrainian literature in the 11th grade]. *Ukrains'ka mova i literatura v shkoli* [Ukrainian Language and Literature at School], 2005, no 3, pp. 21-24.
13. Semenchuk, I.R. *Syn zacharovanoi Desny. Schodennyk Oleksandra Dovzhenka* [Son of the enchanted Desna. Diary of Alexander Dovzhenko]. Kyiv, Biblioteka ukrainsia Publ., 1997, 141 p.
14. Dovzhenko, O. *Kinopovisti. Opovidannia* [Movie Novelettes. Stories]. Kyiv, Naukova dumka Publ., 1986, 710 p.

Одержано 30.08.2020.